

George Robert, stadsorganist van Haarlem

In *De Orgelvriend* van november 2015 publiceerden we een organistenportret van Louis Robert (1882-1938), 'een toporganist' zoals de kop boven het artikel luidde. Hij was stadsorganist van Haarlem van 1913 tot aan zijn zelfgekozen ontslag in november 1921. Kort daarna emigreerde hij naar Amerika, waar hij aan een nieuwe fase in zijn leven begon als orgeldocent aan het Peabody Conservatory in Baltimore. Tijdens zijn laatste jaren in Nederland had zijn jongere broer George hem al regelmatig vervangen als stadsorganist, en na Louis' vertrek werd George Robert in zijn plaats benoemd als stadsorganist van Haarlem. Aanvankelijk ambieerde George een loopbaan als schilder en tekenleraar, maar de aantrekkingskracht van de muziek, vooral de orgelkunst, was groter.

"De omstandigheid dat de aanbevolene gedurende een achttal maanden bij de hem opgedragen wekelijkse orgelbespelingen ruimschoots van zijn kunstenaarsgaven en van de uitgebreidheid en veelzijdigheid van zijn repertoire heeft doen blijken, geeft ons vrijheid, hem voor een benoeming tot deze functie in aanmerking te brengen, zooveel te meer daar van verschillende, waaronder zeer gezaghebbende, zijden de aandacht op hem is gevestigd, hetgeen moge blijken uit de ter lezing liggende stukken."

Eind januari 1922 lezen we deze prachtige volzin van B en W van Haarlem aan de gemeenteraad om de benoeming van George Robert tot stadsorganist van Haarlem aan te bevelen. Al een maand eerder ontvangt de gemeente Haarlem van een groot aantal muzikiekiefhebbers een verzoekschrift waarin Roberts kandidatuur van harte wordt ondersteund. Wanneer op 22 februari 1922 met 20 stemmen voor en 6 stemmen blanco zijn aanstelling volgt gaat het in feite om een officiële bekrachtiging van een reeds bestaande situatie omdat George Robert de jaren ervoor al regelmatig zijn broer Louis als stadsorganist vervangt, vanaf mei 1921 zelfs continu. Het tijdstip van indiensttreding wordt bepaald op 1 mei 1922. Overigens is er in de pers terecht aardig wat protest tegen de gevolgde procedure omdat een open sollicitatie achterwege is gebleven.

DE EERSTE JAREN

George Robert werd op 23 februari 1890 geboren als jongste zoon van violist/dirigent Willem Robert (1847-1914) en Hendrika Brouwer (1851-1931) uit 's-Hertogenbosch. Vader Willem Robert werd in 1875 benoemd als viooldocent aan de Toonkunstmuziekschool in Haarlem, later werd hij directeur van deze instelling. Hij leidde het Toonkunstkoor dat aan de school verbonden was, en vanaf

1883 eveneens het mannenkoor 'Zang en Vriendschap', dat in 1830 werd opgericht en nog altijd bestaat. Willem Robert was rond de eeuwwisseling de centrale figuur in het Haarlemse muziekleven. Vier van zijn negen kinderen overleden heel jong, van de andere vijf kozen er vier het vak van musicus: Willem jr. werd violist, zanger en koordirigent; Louis (1882-1938) was stadsorganist van Haarlem tussen 1913 en 1921 en koordirigent, en werkte vanaf 1922 in New York en Baltimore; Helena werd vrouwenarts; Marie Antoinette werd pianiste; en George ten slotte werd eveneens stadsorganist van Haarlem en koordirigent.

Aanvankelijk was George niet van zins zijn leven aan de muziek te wijden maar ambieerde hij een loopbaan als schilder en tekenleraar. Met dit doel voor ogen bezocht hij na zijn middelbare schoolopleiding de *School voor Kunstnijverheid* te Haarlem en daarna de *Rijksnormaalschool voor Tekenonderwijs* te Amsterdam waar hij het eindexamen behaalde. Maar om zich als tekenleraar te vestigen en in zijn vrije tijd te schilderen, daarvoor was zijn ambitie niet groot genoeg en de tijd te onzeker. De aantrekkingskracht van de muziek, en dan vooral de orgelkunst, was aanmerkelijk groter. Onder leiding van zijn vader en ongetwijfeld van zijn oudere broer Louis, die al in 1904 zijn Prix d'Excellence voor orgel had behaald, bereidde hij zich voor op een studie aan het Amsterdamsch Conservatorium, waar hij in 1916, evenals zeventien jaar eerder zijn broer, student werd bij De Pauw. Jean-Baptiste de Pauw (1852-1924) is voor de Nederlandse orgelcultuur van onschatbare betekenis geweest; onder zijn vele studenten bevonden zich behalve beide broers vooraanstaande organisten zoals Cornelis de Wolf, Evert Cornelis, Anthon van der Horst, Klaas Bakker, Jacob Bijster en Jan Nieland. George behaalde reeds na twee jaar zijn eindexamen.

LOURENS STUIFBERGEN

Aan het orgel van de Grote of Sint-Bavokerk in Haarlem, 1952.

ploma. Zijn eindexamenprogramma heb ik niet kunnen achterhalen, maar dat hij *Choral III* van Franck heeft gespeeld lijkt heel waarschijnlijk: tijdens de einduitvoering van het conservatorium in de Grote Zaal van het Concertgebouw op 29 juni 1918 stond dit werk op het programma.

In hetzelfde jaar werd hij benoemd tot organist van de Nederlands Hervormde Kerk in Bloemendaal. Zijn concertpraktijk werd uitgebreider, hij concerteerde rond 1920 niet alleen in zijn eigen kerk maar ook regelmatig op het Müller-orgel in de Sint-Bavokerk ter vervanging van zijn broer Louis, die sinds 1913 stadsorganist was. Andere concerten vonden plaats in onder meer Leiden, Vlissingen, Groningen en Zutphen en nu en dan in het buitenland. De recensies waren aanvankelijk wisselend van toon waarbij we in aanmerking moeten

nemen dat het voor de concertgever niet makkelijk zal zijn geweest herhaaldelijk te worden vergeleken met zijn broer, die zich als orgelvirtuoos nationaal en internationaal reeds een grote naam had verworven. Naast deze activiteiten was George actief als recensent voor het *Haarlems Dagblad*, als koordirigent en als docent aan het *Instituut voor Muziek* aan de Ruychaverstraat te Haarlem waar hij orgel-, harmonium- en muziektheorielessen gaf.

STADSORGANIST

Toen George Robert in 1922 tot stadsorganist werd benoemd, was hij verantwoordelijk voor het beroemde Müller-orgel in de Haarlemse Sint-Bavokerk en verplichtte hij zich tientallen concerten per jaar te geven. Getuige zijn programma's moet Robert zich ten volle bewust zijn geweest van de verplichtingen die bij

dit ambt behoorden. Zijn concerten vertoonden een grote veelzijdigheid waarvoor veel studie vereist was, een greep uit zijn eerste jaar laat ons werken zien van Bach en Händel, Walther, Couperin, Schumann, Mendelssohn, Rheinberger, Karg-Elert, Liszt, Franck, Guilman, Dubois, Saint-Saëns, d'Indy, Ropartz, Vierne, Roger-Ducasse, Elgar, Bossi, Christiaan Frederik Hendriks en Hendrik Andriessen. Het aandeel van de oude muziek werd gedurende Roberts ambtsperiode gaandeweg groter. We treffen composities van Guami, Gabrieli, Banchieri, Frescobaldi en Muffat aan, van Sweelinck, Scheidt en Scheidemann, en ook werken van Bachs Noord-Duitse voorgangers Tunder en Buxtehude stonden op de lessenaar. Als een hoogtepunt beschouwde Robert het Bachjaar 1950 waarin hij tijdens de gemeentelijke orgelbespelingen het volledige

George Robert als tekenaar.

Met zijn oudere broer Louis aan het Müller-orgel in de Oude Bavo.

orgelœuvre van Bach heeft uitgevoerd. In de eerste jaren echter ligt het accent sterk op de romantische en eigentijdse Franse orgelliteratuur, waarvoor het zoeken naar de juiste registraties op het Müller-orgel veel tijd in beslag nam.

Daar kwam in 1924 verandering in. Reeds in 1915 nam George's broer Louis het initiatief tot de aankoop van het prachtige Cavaillé-Coll-orgel in het Amsterdamse 'Paleis voor Volksvlijt' dat al jaren niet meer in gebruik was. Het was het instrument waarop De Pauw jarenlang zijn concerten had gegeven en waarop ook Louis zelf enkele keren had geconcerteerd. Door het nieuwe Concertgebouw aan de Van Baerlestraat verloor het Paleis in de hoofdstad langzamerhand aan betekenis als muzikaal centrum. Dank zij twee geldschietters kon het orgel door de gemeente Haarlem worden aangekocht, maar er is bijna een decennium overheen gegaan voordat

het daadwerkelijk in de gemeentelijke concertzaal geplaatst kon worden. Omdat daarvoor bovendien een groot-

scheepse verbouwing van het podium noodzakelijk bleek was het hele project een kostbare onderneming. Intussen was de verantwoordelijkheid voor het instrument van Louis overgegaan op George Robert nadat de eerste in 1922 naar Amerika was geëmigreerd. Nadat het orgel door de firma Adema speelklaar was gemaakt, vond op 14 oktober 1924 voor een stampvolle zaal het feestelijke inwijdingsconcert plaats waaraan medewerking werd verleend door (uiteraard) George Robert en de Haarlemse Orkestvereniging onder leiding van Nico Gerharz. Geopend werd met de *Passacaglia* van Bach, een werk dat Robert vaak op zijn programma's had staan. Vervolgens speelde hij het heerlijke, o zo romantische *Concert in a kl.t.* voor orgel, strijkers, vier hoorns en pauken van Marco Enrico Bossi (1861-1925), waarin hij zijn technische vaardigheden goed tentoon kon spreiden. Na de pauze

Programma gemeentelijk orgelconcert in het 'Gemeentelijk Concertgebouw', Haarlem.

Haarlemsche Orkest-Vereeniging H.O.V.
Dirigent: EDUARD VAN BEINUM

Namiddag-Concert
ZONDAG 16 FEBRUARI 1930
HALF DRIE

IN DE GEMEENTELIJKE CONCERTZAAL
Solist: **GEORGE ROBERT** (orgel)

Stoomen
J. LOTTGERING Verven
Groote Houtstraat 5 a

PROGRAMMA

- Concerto grosso No. VIII A. Corelli
a. Vivace - Grave - Allegro
b. Adagio - Allegro
c. Vivace - Allegro - Pastorale
Strijkorkest en Orgel
- Ma mère l'oye M. Ravel
I. Pavane de la Belle au Bois dormant
II. Petit Poucet
III. Laidronnetto, Impératrice des Pagodes
IV. Les estréens de la Belle et de la Bête
V. Le jardin féerique
- Concerto Romano A. Casella
Orgel en orkest
Sinfonia
Largo
Cadenza e Toccata

Koot-piano's
ZIJLWEG 57 - HAARLEM - TELEF. 11036
BLÜTHNER PLEYEL

VICTORIA-WATER
NATUURLIJK DOORLANSTEIN BRONWATER
Geeft ook vermengd met Whisky, Cognac, Wijn, Vermouth of Limonade-stroten een heerlijken drank.
Voor huishoudelijk gebruik zijn de heele liter-schroefflesschen zeer voordeelich en gemakkelich

Solist in een 'Namiddag-Concert' met de Haarlemsche Orkest-Vereeniging.

zorgde de befaamde *Orgelsymfonie* van Saint-Saëns voor een feestelijke afsluiting.

De plaatsing van dit instrument is op een juist moment gekomen: in 1929 brandde het 'Paleis voor Volksvlijt' tot de grond toe af, maar door deze aankoop bleef het orgel gelukkig behouden. George Robert had nu een prachtige Cavallé-Coll tot zijn beschikking, waarop zijn geliefde Franse componisten ideaal konden worden vertolkt.

Gedurende de wintermaanden verzorgde Robert gemeentelijke orgel-

concerten op het Cavallé-Coll-orgel in de Haarlemse concertzaal, vaak met solistische medewerking van een vocalist of instrumentalist. Omdat tussen 1924 en 1931 het aantal bezoekers geleidelijk afnam, reduceerde men het aantal concerten van tien tot zes om ten slotte de concertreeksen geheel te beëindigen. Voor het orgel dreigde nu hetzelfde lot als het destijds in het 'Paleis voor Volksvlijt' had ondergaan: totale verwaarlozing. In 1950 namen onder meer George Robert en Albert de Klerk het initiatief tot herleving van de belangstelling voor dit orgel. Zij organiseerden in het winterseizoen 1950/51 vijf orgelconcerten waarvan ze er elk een voor hun rekening namen, terwijl voor de andere concerten Jacob Bijster, Anthon van der Horst en de Belgische organist Gabriel Verschraegen werden uitgenodigd. Vanaf dat moment was er naast de zomerserie in de Sint-Bavokerk weer een bescheiden winterserie.

Gedurende zijn 34-jarig dienstverband heeft George Robert naar verluidt ongeveer 1500 concerten gegeven en daarmee talloze orgelliefhebbers in Haarlem en daarbuiten aan zich verplicht. Weliswaar had zijn orgelspel niet de enorme allure van het kunstenaarschap van zijn broer Louis, maar zijn programmering getuigde van een goede smaak en grote artisticeit. Hij was goed op de hoogte van de ontwikkelingen van zijn tijd, zodat zijn repertoire zich steeds vernieuwde, onder meer met composities van Nederlandse tijdgenoten.

Vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd beëindigde Robert zijn activiteiten als stadsorganist per 1 januari 1956. Twee dagen na zijn laatste officiële stadsconcert in de Haarlemse concertzaal op

Met burgemeester Cremers van Haarlem na te zijn geridderd, 15 december 1955. Rechts staat Roberts tweede echtgenote Elisabeth.

woensdag 26 oktober 1955, waarop hij onder meer Bachs *Tocatta, Adagio en Fuga* BWV 564 en *Choral III* van Franck speelde, wijdde het *Haarlems Dagblad* een hoofdredactionele column aan zijn vertrek (zie kader). Op donderdag 15 december vond het afscheidconcert plaats, wederom op het Cavallé-Coll-orgel. Robert opende zijn recital met zijn geliefde *Passacaglia* van Bach, waarmee hij in 1924 het inwijdingsconcert was begonnen. Na een koraalvoorspel van Bach, de *Pastorale* van Franck en enkele kleine werken van Albert de Klerk besloot hij zijn concert met de *Tocatta* van Hendrik Andriessen, geen toevallige keuze omdat aan het eind van dit werk het thema van de Ambrosiaanse dankhymne 'Te Deum' opklinkt. Jos de Klerk schreef de volgende dag in zijn recensie: "Tot het laatste toe heeft Robert met zijn orgelspel willen zeggen wat hem op het hart lag, en dat is ongetwijfeld een van zijn grote verdiensten geweest. Al met al was het een magistraal concert, mooi van conceptie, briljant van uitvoering en als het ware een synthetische samenvatting van een kunstenaarscarrière." Na afloop vond in de verlichte ridderzaal van het Haarlemse stadhuis een afscheidsoceptie plaats waarbij burgemeester Mr. O. Cremers bekendmaakte dat Robert benoemd was tot ridder in de orde van Oranje Nassau. Onder de lange rij sprekers bevonden zich onder meer Hans Brandt Buys, Jos de

Adieu George Robert

Woensdagmiddag heeft George Robert zijn laatste concert gegeven in de reeks, die hij nu wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd moet besluiten. Het was drukker dan gewoonlijk in de concertzaal.

De stadsorganist heeft in de lange jaren dat hij in de Grote Kerk en het Concertgebouw zijn prachtige beroep uitoefende, zich een vaste kring van trouwe bezoekers verworven. Hij was geen handhaver van een met liefde door de tijden heen gered instituut dat als een factotum in de hallen der stedelijke traditie staat opgebaard, nee hij was er de vernieuwer van. Daarom is ook de kring van vaste bezoekers het monument van zijn functie; niet de drommen buitenlanders die in het touristenseizoen in de Grote Kerk naar Roberts concerten luisterden. Voor velen van hen zal het gratis-orgelconcert niet meer zijn geweest dan een charmant behouden traditie van een charmante oude stad.

In de concertzaal waren – ondanks de regen – de trouwe bezoekers bijeengekomen en ook velen, die juist het laatste concert van Robert wilden bijwonen.

Robert speelde een deels blij, deels weemoedig programma: eigenlijk grotendeels weemoedig. Het is een ontroerend gebeuren als een kunstenaar van zijn publiek afscheid neemt met muziek, waardoor hij het gewonnen heeft. Die ontroering was in de zaal merkbaar. Men was onder de indruk van de gedachte, dat onzichtbaar achter de lessenaar van het orgel, een kunstenaar zich gaf om niet meer terug te keren. Robert moet dat gevoeld hebben. Hij heeft in de lange jaren waarin hij het orgel bespeelde die feilloze intuïtie gekregen waardoor een artist zijn publiek kan kennen zonder het te zien.

Het zal hem veel goed gedaan hebben te weten dat men in de zaal ontroerd was. Die herkenning vanachter het orgel, die persoonlijke ervaring, zal hem misschien langer in herinnering blijven dan de grote feestelijkheid waarmee op 15 december tijdens een feestconcert afscheid van hem genomen wordt.

Het kleine detail van de ontroering in de zaal vormt een afscheid dat misschien diepere sporen achterlaat.

Adieu, George Robert.

Haarlems Dagblad, 28 oktober 1955

Klerk en Hendrik Andriessen.

George Robert werd enkele maanden later opgevolgd door zelfs twee stadsorganisten, Piet Kee en Albert de Klerk.

ORGELADVISEUR

Roberts werkzaamheden als orgeladviseur bleven beperkt tot de orgels waar hij zelf bij betrokken was (geweest). De bovengenoemde plaatsing van het Amsterdamse Paleisorgel in de Haarlemse concertzaal werd onder zijn supervisie uitgevoerd evenals, samen met zijn opvolgers, de restauratie van het instrument door de firma Vermeulen uit Weert in 1961/64. Tussen 1953 en 1963 fungeerde Robert als secretaris van de commissie die de restauratie van het Müller-orgel in de Sint-Bavokerk voorbereidde en begeleidde. De Hervormde Kerk in Bloemendaal, waar hij ooit zijn carrière begonnen was,

diende hij samen met de Haarlemse organist Piet Halsema, die aan talloze uitvoeringen onder leiding van Robert had meegewerkt, eind jaren vijftig van advies.

DIRIGENT

Evenals zijn vader Willem drukte George Robert als dirigent zijn stempel op het Haarlemse muziekleven. Terwijl hij reeds als dirigent van twee mannenkoren, 'Amstel's Werkman' in Amsterdam en 'Werkmanslust' in Krommenie, actief was werd hij in 1923 tevens benoemd tot dirigent van de 'Christelijke Oratorium Vereniging Haarlem' waar hij tot 1966 het muzikale klimaat zou bepalen. Hij plaatste onbekende oratoria van Händel op het programma en zorgde voor de Haarlemse premières van werken van Pierné, Boulanger en Honegger, voor wie hij een grote voorliefde had. Met de uitvoering van Bachs *Matthäus-*

Studerend voor Bachs *Hohe Messe* aan zijn Bösendorfer-vleugel, juni 1941.

Passion in 1929 begon een lange jaarlijkse traditie die maar zelden onderbroken is. Enkele andere hoogtepunten moeten worden genoemd: Bachs *Hohe Messe* in de Oude Bavo op 27 juni 1941 (reprises volgden in 1946, 1947, 1950 en 1961), en in de gemeentelijke concertzaal de *Béatitudes* van César Franck in 1926 en 1930, het *Requiem* van Maurice Duruflé op 8 juli 1959 waarbij de componist zelf het orgel bespeelde. Vermeld moet worden het feestelijke concert op 13 december 1956 ter gelegenheid van het 45-jarig jubileum van de Christelijke Oratorium Vereniging Haarlem waaraan tevens het mannenkoor 'Zang en Vriendschap', het Nederlands Kamerkoor en het jongenskoor van de R.-k. Kathedraal te Haarlem meewerkten. Op het programma stonden onder meer de *Cantate de Noël* van Honegger (waarbij ik, als ik mij een persoonlijke noot mag veroorloven, deel uitmaakte van het jongenskoor), en *Psalm 100* van Max Reger, een ongelooflijk indrukwekkend werk dat wegens de grote bezetting en moeilijkheidsgraad maar zelden wordt uitgevoerd. Tussen 1946 en 1955 was Robert eveneens dirigent van de 'Heemsteed-

George Robert dirigeert zijn Haarlems Bach Ensemble, januari 1966.

se Christelijke Oratorium Vereniging', waarmee hij vergelijkbaar repertoire uitvoerde. Tweemaal was er in enkele grote oratoria van Händel sprake van een samenwerking van Roberts beide koren. Ook voerde hij met zijn Heemstedse koor Bachs *Weihnachtsoratorium* uit, dat zijn Haarlemse koor echter nooit heeft gezongen omdat het 'Haarlems Gemengd Koor' onder Jan Booda op deze uitvoeringen min of meer patent had.

Nadat Robert als stadsorganist was teruggetreden en de 'Heemstedse Christelijke Oratorium Vereniging' vaarwel had gezegd, richtte hij in 1956 het nog altijd actieve 'Haarlems Bach Ensemble' op. Deze groep bestaat uit geschoolde vocalisten en instrumentalisten waarmee hij in de Bakenesserkerk tientallen cantates van Bach uitvoerde binnen een liturgische context, wat in die tijd nog zelden gebeurde, en nu en dan concerten gaf. Robert heeft het ensemble geleid tot 1966.

Met het overlijden van George Robert op 23 juli 1971 kwam na bijna honderd jaar een eind aan de grote invloed die vader Willem Robert en zijn twee zoons Louis en George op het Haarlemse muziekleven hebben gehad.

BRONNEN

- Jos de Klerk, *Haarlems Muziekleven in de loop der tijden*. Haarlem 1965
- René Verwer, *Muzikaal drama in Haarlem*. Aerdenhout 1986
- Hans van Nieuwkoop, *Haarlemse Orgelkunst van 1400 tot heden*. Utrecht 1988
- René Verwer, *Cavaillé-Coll en Nederland*. Alphen aan den Rijn 2009
- Noord-Hollands Archief Haarlem
- Archief familie Robert

Met dank Roeland Robert en Quintijn Hoogenboom, kleinzoons van George Robert. Alle foto's zijn uit het archief van de familie Robert.

Op YouTube staan twee historische geluidsfragmenten van George Robert: uit een bioscoopjournaal van 31 oktober 1932 waarin hij de laatste maten van *Choral III* van César Franck speelt, en een Avro-opname uit 1936 waarin hij de *Sonata da Chiesa* van Hendrik Andriessen uitvoert. Zie ook www.orgelvriend.nl (Video).

